

Για το Δημόσιο Πανεπιστήμιο, τον Πολιτισμό και την Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη

Δημήτρης Ρόκος
Ε.Μ.Πολυτεχνείο, ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π.

Προλεγόμενα

Με τον εξαιρετικό συνάδελφο, φίλτατο Καθηγητή Ερατοσθένη Καψωμένο, από τη μεταπολίτευση και μετά συμεριζόμενοι τις αξίες και τα οράματα για μια Παιδεία ως Μόρφωση και Πολιτισμό, θεμέλιο για κοινωνική αλλαγή και για μια καλύτερη ζωή σ' ένα ειρηνικό και καλύτερο κόσμο, συμπορευτήκαμε δημιουργικά στη νομοθέτηση και υποστήριξη του Νόμου Πλαισίου για τα ΑΕΙ 1268/82 και συνεργαστήκαμε αποτελεσματικά στα πεδία της διεπιστημονικής διδασκαλίας και έρευνας στο Διεπιστημονικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Δ.Π.Μ.Σ.) του Ε.Μ.Π. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», στο Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π. για την προστασία και ανάπτυξη του ορεινού περιβάλλοντος και των τοπικών Ευρωπαϊκών πολιτισμών και στο Ίδρυμα Ανάπτυξης του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π.

Στην κοινή μας πορεία απ' το 1974 ως σήμερα, με ιδιαίτερη χαρά και εκτίμηση παρακολουθούσα τις επιστημονικές, εκπαιδευτικές, πολιτισμικές και ερευνητικές του δραστηριότητες στην Ελλάδα και το εξωτερικό, στα ιδιαίτερα πεδία της επιστήμης του. Γευόμουν δε, ως δώρο, τις απολαυστικές συμβολές του στα πέντε από το 1995 Διεπιστημονικά μας Συνέδρια, για τη φύση, την ολοκληρωμένη ανάπτυξη και τον πολιτισμό –με έμφαση στις αγροτικές και ορεινές περιοχές– που οργανώνουμε¹ ως Ε.Μ.Πολυτεχνείο και ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. (με την πολύτιμη συμμετοχή του στις Επιστημονικές Επιτροπές τους), αλλά και στα Διεπιστημονικά Συνέδρια από το 1985 – και κάθε τρία χρόνια– που οργανώνει ο Τομέας Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων στον κύκλο «Προβλήματα Σοσιαλισμού», με ψυχή τον φίλτατο συνάδελφο Καθηγητή Παναγιώτη Νούτσο και με τη δική μας συμμετοχή.

Συμπορευτήκαμε ακόμη ως δάσκαλοι, μαζί και με άλλους εκλεκτούς συναδέλφους στις αμφίδρομα πολύτιμες Διεπιστημονικές Ημερίδες και Διημερίδες που οργάνωσε το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων στην Κρήτη για τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Συμμετέχοντας ευχαρίστως στην τιμητική έκδοση της επιτροπής πρωτοβουλίας των συναδέλφων του, θα ήθελα να συμβάλω με μια σύνθεση ορισμένων κειμένων θεωρίας και πράξης που σε συγκεκριμένες στιγμές στήριξαν την κοινή μας πάλη για το κοινό μας όραμα: Ένα αξιόπιστο δημοκρατικό και αξιοκρατικό δημόσιο πανεπιστήμιο, θεμέλιο και αφετηρία για μια καλύτερη κοινωνία.

Ο Νόμος Πλαίσιο για τα ΑΕΙ 1268/82 ενσάρκωσε τις αξίες και το όραμα αυτό και επεδίωκε²:

- *Να ανυψωθεί, με ενιαία κριτήρια σ' εθνικό επίπεδο το επιστημονικό, ερευνητικό και ακαδημαϊκό κύρος των Α.Ε.Ι. και να διασφαλισθεί, το ήθος, η δημοκρατική συνείδηση και η «έξωθεν καλή*

¹ Στο πλαίσιο του θεσμού των ανά τριετία Διεπιστημονικών Συνεδρίων «Το Ε.Μ.Π. για το Μέτσοβο. Επιστρέφοντας ένα μέρος του χρέους στην Πατρίδα των Ιδρυτών και Μεγάλων Ευεργετών του».

² Με βάση εσωτερικά κείμενα του 1981 και 1982 που αναφέρονται στα προλεγόμενα του βιβλίου μου «Νόμος 1268/82 για την Ανώτατη παιδεία. Πριν, Κατά και Μετά Είκοσι Έτη», Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2003.

μαρτυρία» για τους Πανεπιστημιακούς Δασκάλους, παράλληλα με την αξιοκρατική επιλογή τους, με δημοκρατικές, δημόσιες, ανοιχτές και διαφανείς διαδικασίες.

- Να καταργηθούν τα αναιτιολόγητα προνόμια, οι αυθαιρεσίες, η αναξιοκρατία και ο νεποτισμός του μέχρι σήμερα καθηγητικού κατεστημένου, και ν' ανοίξει ο δρόμος για κάθε άξιο επιστήμονα μέσα κι έξω απ' τα Πανεπιστήμια χωρίς τα μέχρι σήμερα εμπόδια, να αναπτύξει τις δημιουργικές του ικανότητες και να συμβάλει στην αναγέννηση της Ανώτατης Παιδείας μας.
- Να εξυγιανθεί το διδακτικό προσωπικό ώστε ν' ανέβει στα μάτια των φοιτητών μας το Πανεπιστήμιο και οι Δάσκαλοι του, γιατί μόνο τότε οι φοιτητές θα γυρίσουν στα μαθήματα τους, αποφασισμένοι ν' αποκτήσουν τα απαραίτητα μεθοδολογικά εργαλεία κι επιστημονικά εφόδια για να συμβάλουν στην αυτοδύναμη κι ανεξάρτητη ανάπτυξη του τόπου μας.
- Να γίνει το Πανεπιστήμιο κύτταρο προόδου κι ουσιαστικής συμβολής της διδασκαλίας, την έρευνας και της τεχνολογίας, στην προκοπή της Πατρίδας μας και στην ολόπλευρη αξιοποίηση των φυσικών κι ανθρώπινων δυνάμεων και δυνατοτήτων της.
- Να εκλείψουν τα οξυμένα και σωρευμένα «εξεταστικά προβλήματα» μέσα απ' τη ρύθμιση των εξαμηνιαίων μαθημάτων, και τις βαθιές δομικές αλλαγές στα Α.Ε.Ι.
- Ν' αναπτυχθεί η ισότιμη συνεργασία δασκάλων και φοιτητών, θεμέλιο απελευθέρωσης των δημιουργικών ικανοτήτων τους, και ανάληψης ουσιαστικών ευθυνών απ' τους φοιτητές σ' όλα τα θέματα των Α.Ε.Ι. απ' τη διαμόρφωση των προγραμμάτων και περιεχομένων σπουδών ως την οικονομική διαχείριση και τη διοίκηση τους.
- Ν' αξιοποιηθεί σ' εθνικό επίπεδο, όλο το επιστημονικό δυναμικό της Ελλάδας και της διασποράς κι όλο το υφιστάμενο διδακτικό προσωπικό των Α.Ε.Ι. με αντικειμενικά κριτήρια, και γνώμονα τη βέλτιστη συμβολή τους στην εκπαιδευτική κι ερευνητική διαδικασία.

Να κατοχυρωθεί η ουσιαστική συμμετοχή όλων των εργαζομένων στο Πανεπιστήμιο στις διαδικασίες λήψης απόφασης για όλα τα θέματα.

Ο Νόμος 1268/82 και η απορυθμιστική «μεταρρύθμιση» του

Είχα την τιμή και την ευθύνη να πάρω μέρος σ' όλες τις προπαρασκευαστικές διαδικασίες, από την περίοδο της δικτατορίας, (περιοδικό «Συνέχεια» με τον Σάκη Καραγιώργα, τον Θ. Τάσιο, τον αείμνηστο τότε Πρύτανη του Ε.Μ.Π. Κοκκινόπουλο και άλλους φίλους, συναδέλφους και συντρόφους) και τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης 1974-1982, (Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος και όλους τους επιστημονικούς φορείς Δ.Σ.Α., Ι.Σ.Α., Ε.Ε.Φ., Ε.Ε.Χ., Ε.Μ.Ε. κ.λπ.), οι οποίες οδήγησαν στη σύνταξη προτάσεων για τις θεμελιώδεις διατάξεις του σχεδίου νόμου για τη δομή και λειτουργία των Α.Ε.Ι., τις οποίες αποδέχθηκε το ΠΑ.ΣΟ.Κ. και συμπεριέλαβε στο Νόμο 1268/82, ο οποίος ψηφίστηκε στη Βουλή με νομοθετική πρωτοβουλία του συναδέλφου, τότε Υφυπουργού Παιδείας Γιώργου Λιάνη.

Ο Νόμος 1268/82, ο οποίος κατά τη γνώμη μου, στις θεμελιώδεις του διατάξεις συνιστούσε και εξακολουθεί να συνιστά ριζική θεσμική αλλαγή στην παιδεία, ως θεμέλιο για την βαθειά κοινωνική αλλαγή, που επαγγελόταν τότε το ΠΑΣΟΚ, απετέλεσε αντικείμενο σφοδρής κριτικής από πολλές διαφορετικές οπτικές, έμελλε όμως στα χρόνια που ακολούθησαν να αναγνωρισθεί από τους περισσότερους πολέμιούς του ως θετικός, πρωτοποριακός ως και επαναστατικός, ενώ εγκαταλείφθηκε από πολλούς, αρχικά θερμούς υποστηρικτές του, όταν διαπίστωσαν ότι δεν εξυπηρετούσε τα ευρύτερα προσωπικά τους σχέδια.

Υπερασπιζόμενος μέχρι σήμερα την ποιότητα και το ήθος των θεμελιωδών διατάξεων του Νόμου 1268/82, αλλά και την εφαρμογή του έως την ημέρα παραίτησής μου από το Υπουργείο Παιδείας τον Οκτώβριο του 1983, (όταν επιχειρήθηκε ατελέσφορα η πρώτη προσπάθεια απορύθμισής του δια «τροποποιήσεων», οι οποίες κατατέθηκαν στη Βουλή και αποσύρθηκαν την ίδια μέρα), θα ήθελα με δυο λόγια ανταποκρινόμενος στην πρόσκλησή σας να πω, γιατί ο Νόμος αυτός έβλεπε πέρα απ' την εποχή του με όραμα και να αποδείξω ότι όσες από τις θεμελιώδεις

διατάξεις του δεν εφαρμόστηκαν ή «τροποποιήθηκαν» κατά το "δοκούν" στα 25 χρόνια ισχύος του, αυτό οφειλόταν σ' αυτούς που σήμερα κόπτονται για την κατάργησή του (Ρόκος 2007).

Ο Νόμος 1268/82 διασφάλιζε:

- **ότι τα Α.Ε.Ι. είναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου πλήρως αυτοδιοικούμενα** (Άρθρο 3),
- **τον ακαδημαϊκό έλεγχο** σε εθνικό επίπεδο με την Εθνική Ακαδημία Γραμμάτων και Επιστημών (Άρθρο 4), για την τήρηση των βασικών αρχών της δημοσιότητας, της αντικειμενικότητας και της αξιοκρατίας και την εξασφάλιση των προϋποθέσεων για αξιοποίηση και του ελληνικού επιστημονικού δυναμικού της διασποράς. (Στις διαδικασίες συγκρότησής της, οι οποίες θα εγγυώντο την ευρύτερη δυνατή επιστημονική, κοινωνική και πολιτική συναίνεση για την λειτουργία της, ανταποκρίθηκε μέσα από τη Βουλή μόνο το Κ.Κ.Ε. , παρά την κριτική του στο Σ.Ν.).
- **τον κοινωνικό έλεγχο** (Άρθρο 6, το οποίο τροποποιήθηκε πολλές φορές στη συνέχεια), με την ίδρυση και λειτουργία του Εθνικού Συμβουλίου Ανώτατης Παιδείας (Ε.Σ.Α.Π.), με ευρύτατη εκπροσώπηση και ίση, (όχι αναλογική), συμμετοχή εκπροσώπων όλων των στη Βουλή κομμάτων, για να αποδειχθεί χειροπιαστά ότι όντως εννοούσαμε ότι η παιδεία αποτελεί πεδίο εθνικής κλίμακας, σημασίας και συναίνεσης. (Στις πρώτες τέσσερις συνεδριάσεις του Ε.Σ.Α.Π. στις οποίες προήδρευα, όλες του οι αποφάσεις ήταν ομόφωνες),
- ότι οι λέκτορες θα έπρεπε να έχουν για την εκλογή τους, περισσότερα αντικειμενικά προσόντα από όσα οι παλιοί τακτικοί καθηγητές (Άρθρο 14),

ότι ιδρύονται και λειτουργούν Μεταπτυχιακές Σχολές, Άρθρα 26, 27, 28, τα οποία ουδέποτε τέθηκαν σε εφαρμογή, για να υπάρχουν σήμερα εκατοντάδες μεταπτυχιακά προγράμματα που ιδρύθηκαν ευκαιριακά, αποσπασματικά και μερικά απ' αυτά χαριστικά. Βέβαια, όπως πάντα και παντού, υπάρχουν και ορισμένα διεπιστημονικά μεταπτυχιακά προγράμματα απολύτως αξιόπιστα και αυτό αποδεικνύεται από την δημοσιευμένη σε ανύποπτο χρόνο κοινωνική λογοδοσία³ και τις διαδικασίες αξιολόγησής τους που εφαρμόζονται εδώ και δέκα χρόνια, δηλαδή πολύ πριν η Κυβέρνηση ανακαλύψει την χωρίς ακαδημαϊκά κριτήρια «αξιολόγηση», ως πανάκεια υποταγής των Α.Ε.Ι. στα συμφέροντα των αγορών, υπακούοντας στα κελεύσματα του Ο.Ο.Σ.Α., του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (Π.Ο.Ε.) και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- ότι καταρτίζονται εσωτερικοί κανονισμοί για κάθε Α.Ε.Ι. ισότιμοι με τον Νόμο Πλαίσιο και ανοιχτοί στις εξελίξεις της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας χωρίς την ανάγκη πρόσθετης νομοθεσίας ή κυβερνητικής παρέμβασης. (Το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο λειτουργεί πάνω από 15 χρόνια με τον εσωτερικό του κανονισμό ο οποίος του επιτρέπει, με ακαδημαϊκές διαδικασίες, να ρυθμίζει τα του οίκου του, δίνοντας ουσιαστική υπόσταση στη συνταγματικά κατοχυρωμένη αυτοδιοίκησή του. Εδώ βέβαια θα πρέπει να αναλάβουμε τις ευθύνες μας, για τις λόγω κυρίως λαϊκισμού των εκλεγμένων οργάνων μας και της κακώς εννοούμενης ανάγκης "εύρυθμης" λειτουργίας κάθε Α.Ε.Ι., αδυναμίες να λύσουμε μερικά καθημερινά εκπαιδευτικά και διοικητικά προβλήματα).

Μια σειρά από συναδέλφους καθηγητές σ' όλα τα Α.Ε.Ι. της χώρας, ανάμεσα στους οποίους ο αξέχαστος σύντροφος, φίλος και δάσκαλος Σάκης Καραγιωργας, ο Μανώλης Παπαθωμόπουλος, ο Ευτύχης Μπιτσάκης, ο Ερατοσθένης Καψωμένος, ο Παναγιώτης Νούτσος, ο Δημήτρης

³ Διεπιστημονικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», Σχεδιασμός και Συγκρότηση 1994-1997. Δομή, Λειτουργία και Απολογισμός 1997-2003. Ε.Μ.Π., Αθήνα, 2003.

Φατούρος, ο Πάνος Τζώνος, ο Θαλής Αργυρόπουλος, ο Δημήτρης Βλάχος, ο Διονύσης Μπαλοδήμος, ο αξέχαστος Λευτέρης Γεωργαντόπουλος, αλλά και πολλοί άλλοι, με την δημιουργική κριτική υποστήριξη και την αφοσίωσή τους στο πανεπιστήμιο συνέβαλαν ουσιαστικά στην εδραίωση των θεμελιακής σημασίας επιλογών του Νόμου Πλαισίου 1268/82 για τη Δομή και Λειτουργία των Α.Ε.Ι. στα πρώτα δύο κρίσιμα χρόνια της εφαρμογής του.⁴

Σ' αυτούς που απαξιώνουν συλλήβδην τη δουλειά που γίνεται μέχρι σήμερα μέσα στο Δημόσιο Πανεπιστήμιο, (στο οποίο δεν είμαστε όλοι άγγελοι και που όλα δεν είναι ανθηρά, όπως άλλωστε έχουμε -όσοι είμαστε αφιερωμένοι σ' αυτό και όχι σε προσωπικές επιδιώξεις και φιλοδοξίες, αλλά και ιδιοτελή συμφέροντα- το θάρρος, αυτοκριτικά να διαπιστώνουμε, αλλά και να προσπαθούμε, με ακαδημαϊκές διαδικασίες να διορθώσουμε),

σ' αυτούς δηλαδή τους όσους, πολιτικούς, δημοσιογράφους και μερικούς καθηγητές, οι οποίοι κουνάν επιτιμητικά το δάκτυλο για τα «χάλια» της παιδείας μας, θα ήθελα να θυμίσω, ότι μερικοί τους:

- ίσως δεν ευτύχησαν ποτέ να εισαχθούν, ή να φοιτήσουν σ' ελληνικό δημόσιο Α.Ε.Ι., προτιμώντας τα ανταγωνιστικά "πανεπιστήμια" της πλατείας Κάνιγγος και της οδού Σωκράτους,
- ίσως με δυσκολία απεφοίτησαν με ένα πέντε (το οποίο όμως μετά, για τους άλλους το στηλίτευαν ως «πολιτικό» πέντε),
- ή ίσως, (ως καθηγητές), δεν διδάσκουν οι ίδιοι, δεν πατούν στο πανεπιστήμιο, δεν ανέχονται την κριτική, δεν συζητούν με τους φοιτητές τους, δεν χαραμίζουν μ' άλλα λόγια την πολύτιμη "μεγαλοφυΐα" και το χρόνο τους σε μη παραγωγικές και αποδοτικές για τους ίδιους διδακτικές και λοιπές απαραίτητες συλλογικές ακαδημαϊκές διαδικασίες.

Για την αιτιώδη αναφορά τέλος, την ποιότητα και το βεληνεκές της απορρυθμιστικής «μεταρρύθμισης» της τηλεοπτικής μας δημοκρατίας των δημοσκοπήσεων, θα ήθελα να σταθώ μόνο σ' ένα σημείο :

Στο άρθρο 1 του Νομοσχεδίου (2007)⁵, το οποίο μετά το άδοξο τέλος της προσπάθειας αγοραίας αναθεώρησης του άρθρου 16 του Συντάγματος, επιχειρεί ως δούρειος ίππος να υποτάξει, με πλήθος, ακόμη και εκ πρώτης όψεως, αντισυνταγματικών διατάξεων, το δημόσιο πανεπιστήμιο στα συμφέροντα του ανηλεούς ανταγωνισμού των ασύδοτων σε συνθήκες νεοφιλελευθερισμού αγορών, αντικαθίσταται η παράγραφος 2 του άρθρου 1 του Ν.1268/82 για την αποστολή των Α.Ε.Ι και συγκεκριμένα τα εδάφια ii :

«να συντείνουν στη διαμόρφωση υπευθύνων ανθρώπων με επιστημονική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική συνείδηση και να παρέχουν τα απαραίτητα εφόδια που θα εξασφαλίζουν την άρτια κατάρτισή τους για επιστημονική και επαγγελματική σταδιοδρομία» και iii :

«να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των κοινωνικών, πολιτιστικών και αναπτυξιακών αναγκών του τόπου»,

με το εδάφιο γ : «να ανταποκρίνονται στην αντιμετώπιση των κοινωνικών, πολιτιστικών, μορφωτικών και αναπτυξιακών αναγκών της κοινωνίας με προσήλωση στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής».

⁴ Προλεγόμενα του βιβλίου μου «Νόμος 1268/82 για την Ανώτατη παιδεία. Πριν, Κατά και Μετά Είκοσι Έτη», Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2003.

⁵ Σήμερα Νόμος του κράτους, ανεφάρμοστος στις περισσότερες διατάξεις του, ελεγχόμενης συνταγματικότητας και πρόξενος της απόλυτης αρρυθμίας των Πανεπιστημίων μας, όπως με πληθώρα κειμένων και δημοσίων τοποθετήσεων σε ανοιχτές Συγκλήτους του Ε.Μ.Π. αλλά και μέσω της «Ελευθεροτυπίας» και της «Εποχής» είχαμε υποστηρίξει.

Ξεπερνώντας τη γραμματολογική επάρκεια του νομοθέτη για τις «κοινωνικές ανάγκες της κοινωνίας», θα ήθελα να σταθώ στην **προσήλωση στις αρχές** του νεοφιλελεύθερου αγοραίου ευρωπαϊκού εκσυγχρονιστικού ιδεολογήματος της **«βιώσιμης ανάπτυξης»**, που αναμασούν όσοι έχουν κάπου διαβάσει ή ακούσει τον εύχο και προοδευτικό εκ πρώτης όψεως ορισμό της, «ως της ανάπτυξης η οποία ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των επομένων γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους ανάγκες», αγνοώντας τον σύμφωνα με τη στρατηγική της Λισαβώνας και το Μάαστριχτ πυρήνα του περιεχομένου της, που αποτελούν «η ανταγωνιστικότητα, η επιχειρηματικότητα, η καινοτομία και οι ευέλικτες μορφές εργασίας».

Και συγκεκριμένα:

- η ανταγωνιστικότητα, η οποία "στα χρόνια της χολέρας" μεταφέρει στο πανεπιστήμιο, πεδίο εξ ορισμού της με ήθος και αξιοπρέπεια ακαδημαϊκής άμιλλας, τις «αξίες» του «ο άνθρωπος για τον άνθρωπο λύκος»,
- η επιχειρηματικότητα, η οποία μακροπρόθεσμα θέλει να μετατρέψει την κοινωνία των πολιτών, ως ολοκληρωμένων επιστημόνων με κριτική σκέψη και συνείδηση των πολυδιάστατων ευθυνών τους, σε αγορά "πωλητών",
- η καινοτομία, η οποία αποβλέπει στην ανάπτυξη, μέσα στα δημόσια πανεπιστήμια, (με τους πενιχρούς δημόσιους πόρους, με τους όποιους -με δαπάνη των φορολογουμένων- εξοπλισμούς τους και με τη μαύρη εργασία των φοιτητών τους, προπτυχιακών και μεταπτυχιακών), νέων καινοτομικών και αμέσως εμπορεύσιμων (και όχι κατ' ανάγκη χρήσιμων) προϊόντων και υπηρεσιών, τις οποίες θα "εκμεταλλεύονται" όχι τα Α.Ε.Ι. –τα οποία (μόνο αν ήταν χρήσιμα) θα μπορούσαν να παράγουν- αλλά οι ανοιχτόμυαλοι καθηγητές με τις spin off και spin out εταιρείες τους και τις λεόντειες συμμαχίες τους με τις επιχειρήσεις,
- οι ευέλικτες μορφές εργασίας οι οποίες με άξονα τις οδηγίες Μπολκεστάϊν και των εκσυγχρονιστών επιγόνων του προωθούν τις σύγχρονες κοινωνίες σ' ένα νέο μεσαίωνα εκμετάλλευσης του ανθρώπου από τις βασιλεύουσες στον κόσμο μας πολυεθνικές επιχειρήσεις.

Έτσι είναι αυτονόητο, ακόμα και με την κοινή λογική, ότι μια τέτοια "βιώσιμη" ανάπτυξη δεν μπορεί αντικειμενικά να έχει καμιά σχέση και δεν έχει με την κοινωνική συνοχή. Κι αυτή η πελώρια αντίφαση είναι υποτίθεται το ανθρώπινο και "προοδευτικό" –για όσους θέλουν να βαφτίσουν ψάρι το κρέας για να μη αρτυθούν- πρόσωπο του ευρωπαϊκού και ατλαντικού νεοφιλελευθερισμού.

Αντίθετα, ο Ν.1268/82 με το ήθος, τις αξίες και τις διαδικασίες προετοιμασίας του από τα χρόνια της δικτατορίας μέχρι το 1982, (με διεπιστημονικές και διαπολιτικές διαδικασίες, με πρωτοβουλία της πρώτης μετά το '74 εκλεγμένης διοίκησης του Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας και με συμφωνία όλων των επιστημονικών φορέων της Ελλάδας και όλων των παρατάξεών τους), έδινε υπόσταση στην ελευθερία της διδασκαλίας και της έρευνας, με στόχο την κατάρτιση καλών επιστημόνων, αλλά και –ταυτόχρονα- ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων και συνειδητών, χειραφετημένων και μη χειραγωγούμενων υπεύθυνων πολιτών με κριτική σκέψη.

Η «μεταρρυθμιστική» απορύθμιση της Νέας Δημοκρατίας, υποστηριζόμενη στην πράξη απ' την συγκεκριμένη, συναινετική, (αλλά εντούτοις κόντρα στην ιδρυτική Συνθήκη της Ρώμης) «ευρωπαϊκότητα» της ηγεσίας του ΠΑ.ΣΟ.Κ., επιχειρεί να καθορίσει την ανεπίτρεπτα κυρίαρχη ιδεολογία της αγοράς, της **«βιώσιμης» ανάπτυξης**, ως κυρίαρχη ιδεολογία του τελευταίου οχυρού του δημόσιου χώρου : του ελληνικού πανεπιστημίου, στο οποίο οφείλουμε όλοι, ως

δάσκαλοι και φοιτητές, αλλά και ως κοινωνία, να διαφυλάξουμε, ως κόρη οφθαλμού, την ελευθερία της έρευνας, της παραγωγής νέας γνώσης, της διδασκαλίας και της διακίνησης ιδεών.

- Γιατί βέβαια, δεν είναι «βιώσιμη» η ανάπτυξη στο σύγχρονο κόσμο, στον οποίο το 20% του παγκόσμιου πληθυσμού καρπούται το 86% του παγκόσμιου πλούτου, (δες εκθέσεις για την ανθρώπινη ανάπτυξη του Ο.Η.Ε. από το 1992 ως σήμερα, Oxford University Press), ενώ οι σχετικοί δείκτες αποδεικνύουν τη συνεχή επιδείνωση της κατάστασης,
- Γιατί βέβαια, δεν είναι το σημαντικότερο πρόβλημα σε πλανητικό επίπεδο «το ψηφιακό χάσμα» ανάμεσα στον όλο και πλουσιότερο και καταναλωτικότερο βορρά και στις τέως αποικίες του στην Αφρική, με προσδόκιμο ζωής των κατοίκων τους τα 32 χρόνια και το θέρισμα του πληθυσμού τους από πείνα, δίψα και AIDS, όταν οι συνέπειες της πλανητικής κλιματικής μεταβολής, της επιτεινόμενης κοινωνικής ανισότητας και αδικίας και των ιμπεριαλιστικών πολέμων έχουν ως αιτίες την άφρονα ανταγωνιστική συμπεριφορά και την κερδοσκοπία των ασύδοτων αγορών,
- Γιατί βέβαια, τα «ανταγωνιστικά πανεπιστήμια» και τα «ανταγωνιστικά πτυχία» παραπέμπουν σε έννοιες και περιεχόμενα α-νόητα για μια παιδεία ως μόρφωση και πολιτισμό, στο πλαίσιο μιας «βιώσιμης» ανάπτυξης στην οποία «ο θάνατος» μιας ή πολλών μη βιώσιμων επιχειρήσεων (όμως), σηματοδοτεί και χαρίζει «τη ζωή» στις γι' αυτό βιώσιμες, στον χωρίς αρχές ανηλεή και ασύδοτο ανταγωνισμό τους,
- Γιατί βέβαια, οι Ευρωπαίοι γνωρίζουν, (αλλά τα ελληνικά κόμματα εξουσίας αγνοούν ή περι-άλλα τυρβάζουν), ότι οι συμβατοί με τη «βιώσιμη» ανταγωνιστική «ανάπτυξη» στόχοι της Στρατηγικής της Λισσαβώνας για την κοινωνία της γνώσης, (όπως κατ' ευφημισμόν ονόμασαν την κοινωνία της πληροφορίας, δηλαδή την αγορά της πληροφορικής), δεν επιτεύχθηκαν και δεν επιτυγχάνονται, όπως η ίδια η Ε.Ε. παραδέχεται στη διαδικασία συστηματικής επανεξέτασης των αποτελεσμάτων της εφαρμογής της Στρατηγικής αυτής το 2005 και 2006, χωρίς όμως αυτό να την κάνει να την εγκαταλείψει ή τουλάχιστον να την αναθεωρήσει, ανατρέχοντας χωρίς παρωπίδες και σκοπιμότητες στις αιτίες αυτής της αποτυχίας,
- Γιατί βέβαια και οι Στόχοι της Χιλιετίας (Millennium Goals), αποδείχθηκε ήδη απ' αυτούς που τους έθεσαν, (δηλαδή τις νεοφιλελεύθερες και σοσιαλδημοκρατικές ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και την υπερατλαντική ηγεσία τους), ότι δεν τείνουν να επιτευχθούν, στο καθεστώς μιας τέτοιας ανταγωνιστικής «βιώσιμης», αλλά μόνο για τους έχοντες και κατέχοντες, ανάπτυξης.

Στους, όσο κι εγώ, στενοχωρημένους συναδέλφους μου για τα κλειστά Πανεπιστήμια, θα ήθελα να προτείνω να εξετάσουν, μήπως τις καταλήψεις αυτή τη φορά τις προκάλεσαν η «βεβαιότητα» και η αλαζονεία της συναινετικής απ' τα κόμματα εξουσίας προσπάθειας αναθεώρησης του άρθρου 16 του Συντάγματος και ο νέος, πλήρως αντισυνταγματικός, απορρυθμιστικός Νόμος για τα Α.Ε.Ι., ο οποίος βεβαίως, ποτέ στη συνείδηση του κάθε υπεύθυνου και χειραφετημένου πολίτη δεν θα μπορέσει ν' αντικαταστήσει τον από τα κάτω, με ουσιαστικές, διεπιστημονικές συμμετοχικές διαδικασίες Νόμο 1268 του '82 και γι' αυτό δεν θα μπορέσει ποτέ να εφαρμοσθεί στην πράξη.

Ο μεγάλος Καραμανλής, ο Κωνσταντίνος, είχε την ωριμότητα αλλά και την γενναιότητα ν' αποσύρει, μετά την ψήφισή του απ' τη Βουλή, τον Νόμο 815, εκτιμώντας και αξιολογώντας ορθά τις τεκμηριωμένες αλλά και μαχητικές αντιστάσεις μεγάλου μέρους της πανεπιστημιακής κοινότητας.

Σήμερα, τριάντα χρόνια περίπου μετά, θα δούμε αν ο επίγονός του και δημοκρατικά εκλεγμένος πρωθυπουργός, θα εξακολουθήσει να βασίζεται στα ποσοστά αναξιόπιστων στατιστικά

δειγμάτων, χιλίων διακοσίων ή οκτακοσίων ερωτηθέντων, αγνοώντας τις τεκμηριωμένες απόψεις και τους αγώνες σύσσωμης της, πλην Λακεδαιμονίων, πανεπιστημιακής ολότητας.

Έτσι και αλλιώς, "παίρνεις τόσο έξυπνες απαντήσεις, όσο έξυπνες ερωτήσεις κάνεις" και η ίδια η ζωή και η πράξη δίνουν πάντα τις λύσεις⁶.

Επιλεγόμενα

Τις μέρες που ένας καινούριος σκόπιμος, προσχηματικός και προεκλογικού χαρακτήρα «διάλογος» διατυμπανίζεται, από το βιβλίο μου (Ρόκος 2003β) το οποίο αγνοήθηκε επιδεικτικά στους δύο προηγούμενους αντίστοιχους «διαλόγους» που οδήγησαν στην απορύθμιση των Πανεπιστημίων μας, υπενθυμίζω στους συναδέλφους που θα διαβάσουν αυτές τις γραμμές, δύο προτάσεις μου του 2000, που διατυπώθηκαν στα ακαδημαϊκά όργανα του Ε.Μ.Π. και που πιστεύω ότι μπορούν να συμβάλουν σ' ένα ανοιχτό, διαρκή και ουσιαστικό, στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής κοινότητας, διάλογο, μακριά όμως από κομματικούς σχεδιασμούς, φανακισμένες αντιπαλότητες συμφωνούντων στην ουσία κατόχων και διεκδικητών της εξουσίας, αλλά και αδιέξοδες αντεγκλήσεις μονολόγων συντεχνιών, «επαναστατημένων» παρατάξεων και εσωτερικών και εξωτερικών αυτόκλητων «σωτήρων» των ΑΕΙ μέσω της «αξίας» της εμπορευματικής τους «ανταγωνιστικότητας».

- **Για τις μεταπτυχιακές σπουδές: Σχέδιο Νόμου. Άρθρο Μόνο:**

«**1.** Τα ΑΕΙ έχουν την ευθύνη και δύνανται με τεκμηριωμένες εισηγήσεις των γενικών συνελεύσεων των αρμοδίων ακαδημαϊκών μονάδων τους και αποφάσεις των Συγκλήτων τους να ιδρύουν, να οργανώνουν και να λειτουργούν Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών, τμηματικά, διατμηματικά και διαπανεπιστημιακά, την υπευθυνότητα συντονισμού των οποίων έχει το συγκεκριμένο τμήμα, ή ένα από τα συνεργαζόμενα τμήματα του ΑΕΙ ή των ΑΕΙ αντίστοιχα.

2. Οι Μεταπτυχιακές Σπουδές των ΑΕΙ έχουν ως σκοπό την ολοκλήρωση της μορφωτικής, εκπαιδευτικής, ερευνητικής, κοινωνικής, πολιτισμικής και αναπτυξιακής αποστολής τους,

- (α) με την οργανική σύνθεση της προαγωγής, εξειδίκευσης και εμβάθυνσης της επιστημονικής γνώσης και της παραγωγής νέας γνώσης μέσω της έρευνας, (βασικής και εφαρμοσμένης),
- (β) με την ανάπτυξη των ερευνητικών ικανοτήτων των ενδιαφερομένων αποφοίτων τους και
- (γ) με την παραγωγή ικανού επιστημονικού και ερευνητικού δυναμικού για την αντιμετώπιση των πολυδιάστατων σύγχρονων κοινωνικών, αναπτυξιακών και περιβαλλοντικών προβλημάτων.

3. Ποσοστό είκοσι (20%) τοις εκατό των πάσης φύσεως δημοσίων χρηματοδοτήσεων κάθε ΑΕΙ διατίθεται για την στήριξη της ανάπτυξης των Μεταπτυχιακών Σπουδών και της Έρευνας. Τα αρμόδια όργανα κάθε ΑΕΙ έχουν την ευθύνη των σχετικών κατανομών.

4. Οι ΓΣΕΣ του Τμήματος (σε περίπτωση μονοτμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών) και των συνεργαζομένων Τμημάτων ενός ή περισσότερων ΑΕΙ (για τα Διατμηματικά

⁶ Για τους επιμελείς ενδιαφερομένους, τα βιβλία :

- Δ. Ρόκος, «Νόμος Πλαίσιο για την Ανώτατη Παιδεία. Πριν κατά και μετά είκοσι έτη», Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2003 και

- Δ. Ρόκος (Εισαγωγή – Επιμέλεια), «Περιβάλλον και Ανάπτυξη. Διαλεκτικές Σχέσεις και Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις», Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2005, παρέχουν εκτενέστατη τεκμηρίωση για τα παραπάνω.

και Διαπανεπιστημιακά), αποφασίζουν την συγκρότηση της Ειδικής Τμηματικής (ΕΤΕ) και της Ειδικής Διατμηματικής Επιτροπής (ΕΔΕ) τους αντίστοιχα, από εκπροσώπους τους, μέλη ΔΕΠ κάθε τμήματος.

Το Τμήμα το οποίο αναλαμβάνει την ευθύνη συντονισμού και διοικητικής στήριξης του κάθε Δ.Π.Μ.Σ. συμμετέχει στην ΕΔΕ με τρία μέλη ΔΕΠ ενώ τα υπόλοιπα συνεργαζόμενα τμήματα με ένα μέλος ΔΕΠ.

5. Τα σχετικά με την οργανωτική δομή, τη διάρθρωση, την έγκριση και λειτουργία των ΠΜΣ και ΔΠΜΣ, με τις διαδικασίες αξιολόγησής τους, με το διδακτικό προσωπικό τους και τις διαδικασίες ανάθεσης διδακτικού έργου, με τις εκπαιδευτικές, ερευνητικές και διοικητικές διαδικασίες τους αποφασίζονται από την Σύγκλητο κάθε ΑΕΙ και καθορίζονται στον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας των Μεταπτυχιακών Σπουδών (Ε.Κ.Λ.Μ.Σ.) του.

6. Οι ΕΤΕ και ΕΔΕ των ΠΜΣ και ΔΠΜΣ αντίστοιχα αποφασίζουν, στο πλαίσιο του ΕΚΛΜΣ και των αποφάσεων της Συγκλήτου και των ΓΣΕΣ των συνεργαζόμενων τμημάτων, για τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών υπό το φως των εξελίξεων της επιστήμης και της τεχνολογίας αλλά και για κάθε ζήτημα το οποίο ανακύπτει και αφορά τις εκπαιδευτικές, ερευνητικές και διοικητικές τους δραστηριότητες».

• Για την ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ:

1. «Δομικό κύτταρο των ΑΕΙ και βασική ακαδημαϊκή τους μονάδα, είναι ο τομέας. Είναι δυνατόν με τεκμηριωμένες αποφάσεις της Συγκλήτου μετά από γνώμη των Γενικών Συνελεύσεων των αντίστοιχων Τομέων και Τμημάτων και με βάση τις εκπαιδευτικές και ερευνητικές ανάγκες του Ιδρύματος και των απαιτήσεων διεπιστημονικής προσέγγισης των σύγχρονων τεχνικών, αναπτυξιακών και περιβαλλοντικών προβλημάτων:
 - (α) τομείς του Ιδρύματος να κατατέμνονται, να συγχωνεύονται, να μετονομάζονται ή και να καθίστανται διατμηματικοί
 - (β) εργαστήρια τομέων ή τμημάτων να καθίστανται διατμηματικά ή και εργαστήρια του Ιδρύματος
 - (γ) τομείς του Ιδρύματος να συγκροτούν με βάση τις ανάγκες της κοινωνίας ειδικά διεπιστημονικά προγράμματα προπτυχιακών σπουδών τα οποία να οδηγούν σε αυτοτελές δίπλωμα. Στο βαθμό κατά τον οποίο τα ειδικά αυτά προγράμματα εξασφαλίζουν επαρκή χρηματοδότηση από τον τακτικό προϋπολογισμό για μία τουλάχιστον εξαετία, μπορούν να δέχονται νεοεισαγόμενους σπουδαστές με τις θεσμισμένες γενικές διαδικασίες εισαγωγικών εξετάσεων.
2. Για κάθε ζήτημα το οποίο αφορά στην εκπλήρωση της αποστολής ενός ΑΕΙ όπως αυτή ορίζεται από τον Νόμο Πλαίσιο 1268/82 για τη Δομή και Λειτουργία των ΑΕΙ και τους σχετικούς μετέπειτα νόμους και για το οποίο απαιτείται η έκδοση Υπουργικών Αποφάσεων ή Προεδρικών Διαταγμάτων μετά από υποβολή στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων των πρακτικών των Γενικών Συνελεύσεων των αρμοδίων ακαδημαϊκών οργάνων, η ύπαρξή τους και οι αποφάσεις τους βεβαιούνται με ειδική απόφαση της Συγκλήτου η οποία διαβιβαζόμενη στο Υπουργείο καλύπτει τις απαιτήσεις των σχετικών διατάξεων.
3. Σε ειδικές περιπτώσεις είναι δυνατή με τεκμηριωμένη απόφαση της Συγκλήτου μετά από σύμφωνη γνώμη της Γενικής Συνέλευσης ενός Τμήματος η κατάτμησή του σε δύο αυτοτελή όμοια τμήματα, εφ' όσον εξασφαλίζονται όλες οι απαραίτητες προϋποθέσεις για άρτια λειτουργία τους, προκειμένου να τελείται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο η

εκπαιδευτική και ερευνητική τους λειτουργία και να αξιοποιείται αποδοτικά όλο το διδακτικό και ερευνητικό τους δυναμικό.

4. Είναι δυνατόν με απόφαση της Συγκλήτου ΑΕΙ να ιδρύεται ένα Ερευνητικό Κέντρο (ΕΚ) του Ιδρύματος το οποίο να στελεχώνεται, μετά από τεκμηριωμένη έκφραση ενδιαφέροντός τους, από μέλη ΔΕΠ των Τμημάτων του για μία θητεία αποκλειστικής ερευνητικής απασχόλησής τους τριών χρόνων, δυνάμενη να ανανεωθεί εφ' όσον αυτό το επιτρέπουν οι διδακτικές ανάγκες του Ιδρύματος. Τα μέλη ΔΕΠ του ΕΚ χωρίς πρόσθετη αμοιβή εκπονούν σ' αυτό ανατεθειμένα ήδη, ή νέα ερευνητικά προγράμματα στα οποία είναι επιστημονικοί υπεύθυνοι ή κύριοι συνεργευητές.

Η διαχείριση των προγραμμάτων αυτών γίνεται σύμφωνα με τις διαδικασίες του ΑΕΙ, ένα πρόσθετο όμως 15% από κάθε τέτοιο ερευνητικό πρόγραμμα διατίθεται μέσω του ΕΛΕ για την ενίσχυση των μεταπτυχιακών σπουδών του Ιδρύματος.

Τα μέλη ΔΕΠ του ΕΚ μπορούν εφ' όσον το επιθυμούν, να διδάσκουν προπτυχιακά ή μεταπτυχιακά μαθήματα, εάν όμως οι απαιτήσεις των ερευνητικών προγραμμάτων σε συνάρτηση με τους προϋπολογισμούς τους δεν το επιτρέπει τα τρία αυτά χρόνια, η ειδική αποκλειστική ερευνητική συμβολή τους ισοδυναμοποιείται με ειδική και τεκμηριωμένη απόφαση της Συγκλήτου μετά από εισήγηση της Επιτροπής Στρατηγικής του Ιδρύματος με το από το νόμο απαιτούμενο εβδομαδιαίο διδακτικό έργο.

Κάθε λεπτομέρεια εφαρμογής της αυτής παραγράφου καθορίζεται με απόφαση της Συγκλήτου.

5. Είναι δυνατόν με απόφαση της Συγκλήτου, ορισμένα μέλη ΔΕΠ του Ιδρύματος να απασχολούνται αποκλειστικά, μετά από τεκμηριωμένη έκφραση του σχετικού ενδιαφέροντός τους και τη θεμελίωσή του στα ειδικά αντίστοιχα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα τους, στο Κέντρο Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης (ΚΣΕ) του Ιδρύματος.

Με ειδική απόφαση της Συγκλήτου ισοδυναμοποιείται η αποκλειστική διδακτική τους απασχόληση στο ΚΣΕ με το απαιτούμενο από το Νόμο εβδομαδιαίο διδακτικό τους έργο.

Κάθε λεπτομέρεια εφαρμογής της αυτής παραγράφου σε περιπτώσεις αποκλειστικής ή και μερικής (αναλογικά) διδακτικής απασχόλησης μελών ΔΕΠ στο ΚΣΕ καθορίζεται με απόφαση της Συγκλήτου.

6. Η Σύγκλητος των ΑΕΙ καθορίζει τις γενικές και ενιαίες διοικητικές, οργανωτικές και λειτουργικές διαδικασίες και τους όρους για την εκπόνηση από τα ΑΕΙ, τα ΕΚ των ΑΕΙ και τα ΚΣΕ των διδακτικών, ερευνητικών κ.λ.π. προγραμμάτων, τα οποία ανατίθενται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, τα άλλα Υπουργεία, την Ευρωπαϊκή Ένωση κ.λ.π.

Οι σχετικές συμβάσεις οι οποίες θα υπογράφονται από τον πρόεδρο καθώς και τα σχετικά τεχνικά δελτία θα πρέπει να λαμβάνουν υπ' όψη τους τις διαδικασίες και τους όρους αυτούς ώστε να γίνονται συμβατές με την αποστολή των ΑΕΙ, την ακαδημαϊκή δεοντολογία και το δημόσιο χαρακτήρα τους.

7. Οι πάσης φύσεως θέσεις ΔΕΠ και λοιπού προσωπικού των ΑΕΙ οι οποίες δίνονται στα ΑΕΙ από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, μετά από εισηγήσεις των τομέων τους, τεκμηριωμένες προτάσεις των επιτροπών στρατηγικής τους και αποφάσεις των Συγκλήτων τους, κατανέμονται στους τομείς με ειδικές τεκμηριωμένες αποφάσεις των Συγκλήτων.

8. Συνίσταται Ειδικός Λογαριασμός (ΕΛ) για κάθε ΑΕΙ στον οποίο κατατίθενται όλα τα ποσά του τακτικού προϋπολογισμού, του προϋπολογισμού Δημοσίων Δαπανών καθώς και τα ποσά κάθε άλλης φύσης δημόσιας, κοινωνικής ή ιδιωτικής χρηματοδότησης, κληροδοτημάτων, δωρεών, παροχών κ.λ.π., τα οποία γίνονται αποδεκτά με τους όρους και τις προϋποθέσεις τους οποίους θέτει το κάθε Ίδρυμα, σύμφωνα με την συνταγματική και

θεσμισμένη αποστολή του, την ακαδημαϊκή δεοντολογία και το δημόσιο χαρακτήρα του, με αποφάσεις της Συγκλήτου.

Μετά την έκδοση από το ΑΕΙ των σχετικών παραστατικών πιστοποίησης της λήψης τους, τα ποσά αυτά αποδεσμεύονται από κάθε φύσης χρονικούς περιορισμούς διάθεσης και διαχείρισής τους, μπορούν να ανακατανέμονται από κωδικό σε κωδικό και να διαχειρίζονται αντίστοιχα με αποφάσεις της Συγκλήτου, ανάλογα με τη φύση τους, από τις κεντρικές υπηρεσίες του, από τον Ειδικό Λογαριασμό Έρευνας, από την Επιτροπή Κληροδοτημάτων ή το ΝΠ Αξιοποίησης και Διαχείρισης της περιουσίας του, ώστε να επιτυγχάνεται η βέλτιστη, αποδοτικότερη και σύμφωνη με την αποστολή και τις ανάγκες του ΑΕΙ αξιοποίησή τους.

Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων μπορεί να ασκεί ως εποπτεύον Υπουργείο κάθε φύσης έλεγχο νομιμότητας των σχετικών πράξεων.

Κάθε λεπτομέρεια αναλογικής εφαρμογής της παραγράφου αυτής για την εκπόνηση και διαχείριση ερευνητικών κ.λ.π. προγραμμάτων του ΑΕΙ καθορίζεται από τη Σύγκλητο.

9. Μετά από τεκμηριωμένη πρόταση ή εισήγηση τομέων, τμημάτων και συγκλητικών επιτροπών ή και αυτοτελώς, η Σύγκλητος αποφασίζει για κάθε ζήτημα το οποίο ανακύπτει και αφορά στην εκπαιδευτική, ερευνητική, οργανωτική, διοικητική και οικονομική λειτουργία του Ιδρύματος και δεν προϋποθέτει, απαιτεί ή συνεπάγεται χρηματοδότηση από τον τακτικό προϋπολογισμό και τις δημόσιες επενδύσεις.»

Αναφορές και άλλη σχετική βιβλιογραφία

- Ε.Μ.Π. (2003) *Διεπιστημονικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» Σχεδιασμός και Συγκρότηση 1994-1997. Δομή, Λειτουργία και Απολογισμός 1997-2003*, Ε.Μ.Π., Αθήνα.
- Ρόκος, Δ. (Εισαγωγή –Επιμέλεια) (2005α) *Περιβάλλον και Ανάπτυξη. Διαλεκτικές Σχέσεις και Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα.
- Ρόκος, Δ. (2005β) *Πολιτικές Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος. Από τις Θεωρίες στην Πράξη*, Διεθνές Συνέδριο «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», "HELECO '05" Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, 3-6 Φεβρουαρίου 2005, Εκθεσιακό Κέντρο HELEXPO, Αθήνα.
- Ρόκος, Δ. (2005γ) *Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη για Ένα Ειρηνικό και Καλύτερο Κόσμο*, Συλλογικός Τόμος "Περιβάλλον και Ανάπτυξη. Διαλεκτικές Σχέσεις και Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις", Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα.
- Ρόκος, Δ. (2003α) *Από τη "Βιώσιμη" ή "Αειφόρο" στην Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη*, Εκδ. Οίκος Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα.
- Ρόκος, Δ. (2003β) *Νόμος Πλαίσιο 1268/82. Πριν, Κατά και Μετά Είκοσι Έτη*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα.
- UNDP (2007) *Human Development Report 2007/8. Fighting climate change: Human solidarity in a divided world*, United Nations Development Programme, New York.
- UNDP (2006) *Human Development Report 2006. Beyond Scarcity: Power, poverty and the global water crisis*, United Nations Development Programme, New York.
- UNDP (2005) *Human Development Report 2005. International Cooperation at a Crossroads. Aid, Trade and Security in an Unequal World*, United Nations Development Programme New York.
- UNDP (2004) *Human Development Report 2004. Cultural Liberty in Today's Diverse World*, United Nations Development Programme, New York.

- UNDP (2003) *Human Development Report 2003. Millennium Development Goals: A compact among nations to end human poverty*, Oxford University Press.
- UNDP (2002) *Human Development Report 2002. Deepening Democracy in a Fragmented World*, Oxford University Press.
- UNDP (2001) *Human Development Report 2001. Making New Technologies Work for Human Development*, Oxford University Press.
- UNDP (1999) *Human Development Report 1999. Globalization with a Human Face*, Oxford University Press.